Олег Проців

Мисливство на Прикарпатті

Первісна людина, якою рухав інстинкт самоорганізації, вела боротьбу за своє існування. Першою її поживою була рослинна і тваринна їжа. Для полювання на тварин людина створювала спочатку примітивні, а пізніше – досконаліші мисливські знаряддя, які допомагали їй добувати тварин на відстані, і не наражати себе на небезпеку. Слабшій за тварину людині слід було організовуватися для полювання в громади, на чолі якої стояв найвправніший мисливець, оскільки для добування тварин потрібно було мати гострий розум, силу, відвагу.

У Галичині і, зокрема на Прикарпатті, доказом поширення мисливства стали виявлені стоянки первісних людей, які зустрічаються у Придністров'ї і Припрутті. На території села Буківна сучасного Тлумацького району археологи виявили перші сліди перебування людей у найстаршій добі людського розвитку (приблизно 40–38 тис. років тому), які полювали на диких тварин.

Для добування мисливських тварин необхідні були сплановані дії багатьох мисливців, які сягають ще тих часів, коли первісні люди почали полювати на мамонтів. Та й сама організація мисливського господарства передбачає велику територію для проживання диких тварин.

З розвитком суспільства все більшої самоорганізації зазнавали його громадяни, об'єднуючись у різні спілки: політичні, військові, професійні, громадські. Серед останніх ми знайдемо і мисливські товариства. Судячи з відгуків у мисливській пресі, зі звітів товариств, можна простежити, що мисливські товариства у багатьох країнах спричинилися до піднесення добробуту місцевості через розвиток мисливської галузі, а особливо, коли вона почала приносити великі прибутки від експорту дичини.

Створення мисливських товариств прискорило розвиток мисливства. Вони стали форпостом на шляху дотримання мисливського законодавства та охорони тварин. Заснування мисливського товариства не було складною справою – лише добра воля та солідарність громадян.

Витоки мисливських товариств на Галичині сягають ще 1838 р., часу створення «Міського мисливського товариства» у Львові, яке було представлене купцями та промисловцями, рідше представниками міської інтелігенції, і мало право на полювання у багатьох маєтках біля міста Львова.[1]

Перше ідейне мисливське товариство, тобто, яке не займалось напряму веденням мисливського господарства, утворилось у Галичині у 1876 р. Знаходилось воно у Львові та мало назву «Галицьке мисливське товариство». Перші збори членів товариства за участю 42 осіб, які обрали президію та керівництво, відбулися 24 квітня 1876 року. Абсолютною більшістю голосів головою товариства було обрано визначну особистість тих часів – графа Володимира Дідушицького.[2]

Серед багатьох апологетів створення мисливських товариств був Йозеф Ожегальський, який у 1879 році висловив свої думки про потребу утворення мисливського товариства у Галичині. Він бачив у діяльності такого товариства користь не тільки для мисливців, але й для економіки Галичини: запобігання завдання селянам шкоди хижаками, здешевлення ціни на м’ясо дичини на міських ринках і т.п. Автор, порівнюючи мисливство Галичини з Чехією та Саксонією, був занепокоєний відсутністю тут контролю і суворого мисливського законодавства, крадіжками дичини, а також великою чисельністю хижаків (лисиць, яструбів). Саме товариство компетентних мисливців, на його думку, мало зарадити такому стану речей. Головні завдання діяльності товариства він бачив у наступному: запровадження оплачуваних мисливських квитків, контроль за їх наявністю під час полювання, введення дозволів на право полювання на певній території.[3]

---

[1] Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego. – S. 6.

[2] Ilustruwany skorowidz stołecznego miasta Lwowa z okazyi powszechnej wystawy krajowej roku 1894. – Lwów : druk. Fr. S. Reichman, 1894. – S. 80.

[3] Ożegalski J. Uwagi myśliwskie dla wszystkich myśliwych i właścicieli dóbr ziemskich w Galicyi jako też w Królestwie Polskiem / Jozef Ożegalski. – Kraków: drukiem W.Kornickiego, 1879. – 15 S.

Історія мисливських товариств на Прикарпатті бере свій початок з Лисовицького мисливського товариства. Мисливські угіддя, які знаходились у передгір'ї Карпат на межі Стрийського та Долинського повітів біля таких гмін як Тинява, Поляниця, Лисовичі, Піла, Болехів, мали добрі природні умови для організації добротного мисливського господарства. Цими угіддями, що віддавна славились своїми розкішними полюваннями, керував з 1851 по 1871 рік тодішній воєнний комендант Львова. Тогочасні хроніки повідомляють про полювання у Болехові Франца Йосифа Габсбурга під час відвідин ним Галичини у жовтні 1851 року, на якому він підстрелив дикого кабана, про його ж полювання 30 жовтня 1852 року у ревірі «Єдліна», який був обгороджений трьома тисячами сажнів сіток. За один день полювання було добуто 8 кабанів, 4 лисиці, 18 козуль, 2 зайці і вальдшнеп. Сам цісар добув 2 кабани та 3 козулі.

Стимулюючи розвиток мисливства, Львівський комендант стає ініціатором заснування Лисовицького мисливського товариства, яке згодом у пресі відзначалось як одне із найстаріших не лише в Австрії, але й у Європі.

Утворення Лисовицького мисливського товариства датується 1859 роком. Членами цього товариства були найвидатніші мисливці свого часу. Організатором товариства був відомий орнітолог – граф Казимир Водзіцький, заступником – Вацлав Гудетц.[4] Починаючи з першого дня організації мисливського товариства, велись протоколи, завдяки чому ми можемо відтворити славну історії полювань. Мисливські хроніки Лисовицького товариства за 25-річну діяльність (1871-1895) складались у томі, який містив 909 сторінок з тиражем 100 екземплярів. До них входили спостереження секретаря товариства у письмовій формі.

У 1876 році у Львові утворюється «Галицьке мисливське товариство»,[5] натхненником якого був граф Володимир Дідушицький. «Галицьке мисливське

---

[4] Mniszek A. Lisowice / Albert Mniszek //Łowiec. – 1933. – № 9-10. – s. 101-102.

[5] Ilustruwany skorowidz stołecznego miasta Lwowa z okazyi powszechnej wystawy krajowej roku 1894. – Lwów: druk. Fr. S. Reichman, 1894. – s.80.

товариство» не мало мисливських угідь, було єдиним ідейним товариством, основною метою якого був контроль за дотриманням мисливського законодавства. У повітах вони призначали делегатів, які безпосередньо виконували цю роботу.[6] У 1910 році чисельність членів товариства досягла 1240 осіб.[7]

Варто відзначити і діяльність мисливського товариства у Снятині, заснованого 3 січня 1870 року. Саме в цей час доктор К. Вернер, А. Главати, Г. Бек, Ю. Тріхтель, О. Данькевич прийняли рішення про організацію товариства і статут товариства, який був затверджений рескриптом Галицького намісництва 9 квітня 1870 року L. 4575/70. Відповідно до статуту товариство повинно складатись не менше як 5 та не більш як 20 членів, а на одного члена товариства повинно припадати не менш як 115 гектарів мисливських угідь. Членом товариства мав право бути лише мешканець Снятина, який мав позитивну характеристику, вмів поводитись із зброєю, був ознайомлений теоретично та практично з правилами ведення мисливського господарства і добре знав мисливський закон. Почесним членом товариства міг стати кожен довголітній член товариства, який мав особливі заслуги перед товариством.[8]

---

[6] Проців О. Р. ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛИЦЬКОГО МИСЛИВСЬКОГО ТОВАРИСТВА В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

[7] Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – s.133.

[8] Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – S 3-5.

Делегатами Галицького мисливського товариства у 1883 р. були Петро Хітш та Станіслав Бричинський[9], у 1914 р. – Здіслав Чайковський (Заболотів), Міхал Моуса-Росахацький (Рудники), Леон Теодорович (Новоселиця)[10], у 1930 році – доктор Міхал Моуса – Росохацкі, Йозеф Ярузельський, Здіслав Чайковський.[11]

У 1880 році було організовано мисливське товариство у Надвірній.[12] У 1905 році керівником Надвірнянської філії Галицького мисливського товариства обрано Владислава Марка[13]. У 1906 році воно нараховувало 17 осіб[14], які добули 1 оленя, 1 кабана, 11 козуль (самців), 21 лисицю, 225 зайців, 1 борсука, 23 вальдшнепи, 112 куріпок, 46 перепілок.[15] Вже у 1920 році чисельність членів товариства збільшується до 20[16].

Членами Галицького мисливського товариства у 1914 році у Надвірнянському повіті були Олександр Бєдерман (Ямна), Тадеуш Петрак (Микуличин), Петро Пєтрушевич (Микуличин),[17] у 1930 – Роман Юркевич,

---

[9] Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S.100-101

[10] Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S.55

[11] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[12] Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – s. 37-39

[13] Reorganizacya delegatów //Łowiec. – 1905. – № 24. – s.289.

[14] Korespondencje //Łowiec. – 1906. – № 10. – s.130.

[15] Marek W. W Nadwórnie / Władysław Marek//Łowiec . – 1906. – № 10. – s.130.

[16] Korespondencje//Łowiec. – 1921. – № 2. – s. 6

[17] Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S 41.

Францішек Кольб, Збігнев Вініярскі[18]. Слід відмітити, що Роман Юркевич брав участь у ювілейній виставці Малопольського мисливського товариства, яка відбулась у Львові 5-30 вересня 1936 року, на якій представив гарну колекцію оленячих рогів.[19]

У Богородчанському повіті перше мисливське товариство було організоване у Солотвино у 1879 році. Керівником товариства був Адольф Фабріцег. Товариство отримало на аукціоні 2 квітня 1879 року право орендувати за 32 злоті угіддя Солотвино, Дзвиняч, Зарічче, Яблунька, Кричка, Кривець, Раковець, Пороги і Бугрівка, за 54 злоті – Битків, Манява, Монастирчани, Маркова, Бабче, Глибока, Хмелівка, Розсільна і Космач, Жураки, за 10 злотих – Старуня.[20]

Членами та делегатами Галицького мисливського товариства у Богородчанському повіті у різні роки були: Гжегож Глуховський (1887р.)[21], Антоній Гроєдлер (Солотвино), Зиґмунд Кінчик (Богородчани), Антоній Моравіцкий (Богородчани), Людвік Радванський (Богородчани), Едвард Схупік (Солотвино), Томаш Сейнер (Лисець) (1914р.)[22], Владислав Доманський,

---

[18] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[19] Klasyfikacja eksponatów//Łowiec. – 1936. – № 10. – s. 176-182

[20] Janiszewski S. Towarzystwo myśliwskie Sołotwińskie//Łowiec. – 1879. – № 6. – s.83-85

[21] Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S.100-101

[22] Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S.6.

Зигмунт Кужвеіл, Єжи Фабрици (1930р.)[23], Владислав Доманський, Єжи Фабрици, Зигмунт Кужвеіл(1934р.).[24]

У 1880 році мисливці Станіславова на чолі з Яном Маєром організували мисливське товариство. Галицьке намісництво рескриптом від 9 вересня 1880 року № 14514 затвердило його статут.[25] Спочатку товариство налічувало 15 членів. Членські внески складали 0,8 австрійських крон на місяць. Для своїх мисливських угідь у 1899 році для відсвіжування крові було закуплено 45 живих зайців вагою більш як 100 кг на площу 12 тис. моргів. В середньому добрий мисливець за день полювання міг вполювати 6-8 зайців. Мисливським досягненням могли б позаздрити сучасні мисливці, зокрема, один із членів товариства – Адам Горецький поставив своєрідний рекорд за день: 36 зайців (при чому 10 – з одного номера), 5 козуль (3 – з одного номера) та дві лисиці.

Товариство діяло навіть у Першу світову війну, а припинило свою діяльність у вересні 1939 року.[26] У 1901році у Станіславові було зареєстровано також мисливське товариство «Кнея», керівником якого у 1932 році був М. Анкута, а секретарем – М. Вебер[27], а у 1925 – мисливське товариство «Ватра».[28] Станіславівський воєвода затвердив його статут 17 квітня 1925р.[29]

---

[23] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[24] Kalendarz myśliwski na 1934 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – s. 264

[25] Statuta towarzystwa myśliwych w Stanisławowie. – Stanisławów, 1880. – 12 s.

[26] Проців О. Р. Як гуртувались мисливці / Олег Проців // Галицький кореспондент. – 2012. – №31 (362) 2 серпня. – С. 19.

[27] Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego „Knieja” w Stanisławowie: rok założenia 1901. – Stanislawów: drukarnia L. Gellera, 1932. – 35 s.

Вперше мисливське товариство у Рогатині було організоване у 1880 році[30]. У 1905 році у цьому товаристві нараховувалось 25 мисливців, які орендували право полювання на 12000 моргах. За рік товариство проводило десять і більше колективних полювань[31]. У 1912 році товариство орендувало право полювання на території 16-ти гмін та утримувало за кошти товариства 6-8 мисливських охоронців[32]. У 1928 році Рогатинське мисливське товариство орендувало вже 30000 моргів і нараховувало 18 членів. Показово, шо у цьому році лише в одній гміні за поданням старости поліція конфіскувала 12 рушниць[33]. Філія Галицького мисливського товариства у Рогатинському повіті була організована у 1909 році[34].

Членами Галицького мисливського товариства у 1913 році були М. Бітне (Нижня Липиця), Й. Цєнський (Чагрів), Б. Дашевський (Рогатин), С. Длугошовський (Рогатин), К. Голенбський (Марянів), М. Гросс (Рогатин), С. Яблонський (Бурштин), О. Крешунович (Більшівці), Е.Лопушанський (Кінашів), Ф. Міланський (Чесники), М. Мойсейович (Бурштин), Е. Надаховський (Жалібори), Й. Поль (Бурштин), Я. Стензл (Рогатин), Є. Свістун (Більшівці), М.

---

28 О.Р. Проців Станіславівське мисливське товариство «Ватра» 1925-1939 // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.9. – Львів, 2010. – с.297-303.

29 (ДАІФО) Державний Архів Івано-Франківської області ф.2.оп.3.спр.376.арк. 43.

30 Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – s. 37-39

31 Reorganizacja delegatów//Łowiec – 1905. – № 23. – s.276

32 Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

33 Korespondencje//Łowiec. – 1928. - № 19. – s.306.

34 Sprawozdanie//Łowiec – 1910. – № 10. – s.110.

Дорошевич (Путятинці), С. Тустановський (Воскресінці), Л. Токарський (Рогатин), К. Вчелик (Гоноратівка), Ю. Вольфартх, О. Завадський (Кукільники).[35]

Зберігся також список повітових делегатів Польської спілки мисливських товариств 1930 року Станіславівського воєводства, Рогатинського повіту: Йозеф Цєнські (Букачівці, Чагрів), доктор Корнель Кречуновіч (Більшівці), Казимир Голембскі (Верхня Липиця), граф Станіслав Красінський (Рогатин), граф Людвік Рей (Княгинин).[36]

Як свідчать літературні джерела, Рогатинщина не пасла задніх і на виставках мисливських трофеїв. Зокрема, на ювілейній виставці Малопольського мисливського товариства, яка відбулась у Львові 5-30 вересня 1936 року, були представлені мисливські трофеї і з Рогатинщини: 2 трофеї – клики кабана, оцінені у 2222,97 бали, добуті 01.12.1933 року у Стратині Рогатинського повіту, мисливець і власник трофею – граф Станіслав Красіцкі, і клики кабана, оцінені у 2202.72 бали, добуті 20.01.1931 року у Стратині Рогатинського повіту у мисливських угіддях графа Августа Красіцького, мисливець і власник – граф Станіслав Красіцкі. Крім того, п’яте місце на цій виставці отримав трофей черепа вовка, добутого 06.12.1926 року в с. Мельна Рогатинського повіту (власник трофею – барон Отто фон Брюкман[37].

Мисливське товариство у Коломиї було організоване у 1880 році[38]. На кінець 1887 року у товаристві нараховувалось 36 членів, якими сплачено

---

35 Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S. 49-50

36 Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

37 Klasyfikacja eksponatów//Łowiec. – 1936. – № 10. – s. 176-182

38 Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – s. 37-39

членських внесків на суму 23 золотих.[39] У 1930 році у Коломийському повіті членами Галицького мисливського товариства були Леопольд Лусаковський, Кейтан Агопсовіч, доктор Людвік Райські, Якоб Якубович.[40]

На території сучасного Рожнятівського району у 1886 році було організоване Небилівське мисливське товариство. Першим керівником був князь Владислав Сапега. Небилівське мисливське товариство по аналогу Лисовицького мисливського товариства вело своєрідні хроніки – «Книгу Небилівського товариства». Обкладинка книги була виконана із шкіри дичини, а вів цю книгу сам князь Владислав Сапега. Під час Першої світової війни росіяни пограбували мисливський будинок товариства, після чого «Книга» зникла.

Мисливські угіддя Небилівського мисливського товариства мали площу 30 тис моргів і були розташовані в межах Перегінська, Велдіжа, Долини, Рожнятова, Дуби до державних калуських лісів. У різні часи членами товариства були граф Володимир Дідушицький, князь Андрій Любомирський, Тадеуш Цєнські (голова Львівської міської ради, депутат Галицького сейму та сенатор польського сенату), Ян Кридзінські, Вітольд Коритовські, князь Владислав Сапега, Здіслав Скшинські, граф Станіслав Стадніцкий, граф Станіслав Водзіцкий, граф Олександр Водзіцький, Адам Федорович, граф Станіслав Платер, керівником-господарем – Вітольд Чарторийський, ловчим – граф Казімеж Водзіцький, секретарем – граф Олександр Бєльський.[41]

Чисельність мисливців не перевищувала десяти осіб. Мисливцями товариства у 1898 році було добуто шість оленів, а в 1899 році – вже 15. За

---

[39] Kronika//Łowiec – 1888. – № 3. – s.55

[40] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[41] Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce: Niebyłów /Seweryn Krogulski //Łowiec – 1917. – № 19-20. – s.146-148

період з 1898 року по 1903 рік на території мисливських ревірів Небилівського товариства було добуто 64 олені.[42]

По Городенківському повіті членами Галицького мисливського товариства у 1883 році були Лєшек Цєнський[43], у 1930 р. – Едвард Смажевский та Ромуальд Богосєвич.[44]

Отже, природа виникнення мисливських товариств у Галичині пов'язана як з веденням мисливства, так і з лобіюванням власних цілей. Прийняття Галичиною мисливського закону у 1875 році спричинилося до організації великої кількості мисливських товариств наприкінці XIX століття на території Прикарпаття. Мисливські товариства отримували можливість орендувати право полювання від власників земельних ділянок.

Галицьке мисливське товариство не орендувало право полювання, а лобіювало інтереси мисливців, які були їм вигідні при організації мисливства та під час полювання, що дало змогу внести зміни до мисливського закону. Товариства оптимізували надання в оренду мисливських угідь, чинили тиск на владу щодо фінансування мисливських проектів (виставок, випуску літератури тощо), більш ефективного переслідування браконьєрів. Свою діяльність вони здійснювали через призначених делегатів товариства у повітах, які були призначені одночасно радниками старост.

---

42 Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce: Niebyłów /Seweryn Krogulski //Łowiec – 1917. – № 23-24. – s.179-184

43 Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888.

44 Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

Проців О.Р. Мисливство на Прикарпатті / Олег Проців / Лісовий вісник – 2014 № 2 (29) – С. 20-21.